

YERLEŞMEYİ SINIRLANDIRAN FAKTÖRLER

Yeryüzünde yerleşme alanlarının dağılışı düzenli değildir. Bazı bölgelerde yerleşme alanları daha yoğunken bazı bölgelerde daha seyrek ya da hiç yoktur. Yerleşme alanlarının dağılışını sınırlandıran bazı faktörler bulunur.

Bunlar; **su yüzeyleri, yeryüzü şekilleri, yükselti, kutuplar, çöller, ormanlar ve bataklıklardır.**

1. Denizler ve Okyanuslar: Dünya yüzeyinin yaklaşık %71'i okyanus, deniz ve göllerle kaplıdır. Bu yüzden su yüzeyleri, yerleşme alanlarını sınırlandıran en önemli faktörlerden biridir. Ancak son yıllarda bazı kıyılarda denizlerin doldurulmasıyla yerleşilebilir alanlar ve tarım alanları elde edilmektedir.

2. Yer Şekilleri: Yüksek ve engebeli araziler yerleşme alanlarının kurulmasını zorlaştırır. Yükseklere çıkıldıkça sıcaklığın azalması ve engebeli arazilerde ulaşımın zorlaşması yaşamı olumsuz etkiler. Bu yüzden insanlar, yerleşme için daha çok yükseltinin az ve arazinin düz olduğu yerleri tercih ederler. Örneğin yeryüzünün en yüksek yeri olan Himalaya Dağları, engebe ve yükseltiden dolayı yerleşme alanlarının oldukça seyrek görüldüğü bir yerdir.

Polder tarım alanları (Hollanda)

Everest Tepesi (Nepal)

3. Yükselti: Yerden yükseldikçe sıcaklık değerleri düşer. Buna bağlı olarak yerleşme alanları seyrekleşir ve belli bir yükseltiden sonra tamamen sona erer. Yükselti değerlerine bağlı olarak yerleşmelerin sona erdiği yerlere **yerleşmenin yükselti sınırı** veya **yerleşme üst sınırı** denir. Yerleşmenin yükselti sınırı, Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe deniz seviyesine doğru alçalır. Ekvatorial bölgede 1.000 – 4.000 metreler arası yerleşmeye daha uygun iken orta kuşak ve kutuplara yakın bölgelerde daha çok deniz seviyesine yakın alanlar yerleşim alanı olarak tercih edilmektedir.

Ekvatorial bölge ve bu bölgenin yakın çevresinde yerleşmenin yüksekte kurulduğu şehirlerden bazıları şunlardır: Bolivya / La Paz (Lâ Pas) 3690 m, Peru / Cerro de Paska (Serro dı Paska) 4380 m, Meksika / Mexico City (Meksiko Sity) 2240 m.

La Paz (Bolivya)

Antarktika

4. Kutuplar: Kutup noktaları ve kutuplar çevresinde sıcaklıklar yıl boyunca 0 °C'nin altında olduğu için bu alanlar buzullarla kaplıdır. Toprağın donmuş hâlde ve kalın buz örtüsüyle kaplı olduğu bu bölgelerde yüzeyde bitki örtüsü de bulunmaz. Bu nedenle kutuplar yerleşme için uygun değildir. Ayrıca Güney Kutbu'ndaki Antarktika, bazı devletlerin araştırma üssü ve istasyonlarının dışında sürekli yerleşme alanlarının olmadığı tek kıtadır.

Dikson (Rusya), Yenisey Nehri'nin Kuzey Buz Denizi'ne döküldüğü yerde kurulmuştur. Bu özelliği ile **Kuzey Kutbu'na en yakın** yerleşmedir. Bu bölge, zorlu coğrafi koşullara sahip olmasına rağmen zengin yer altı kaynakları sayesinde yerleşme alanı olarak tercih edilmiştir.

Dikson (Rusya)

Ust Nera (Rusya)

Ust Nera (Rusya), dünyanın **en soğuk** şehirlerinden biridir. Burada sıcaklık, zaman zaman -50 °C ile -60 °C'ye kadar düşebilir. Buna rağmen zengin doğal gaz yataklarına sahip olan Ust Nera, küçük olsa da (6-7 bin) şehrsel bir yerleşme özelliği kazanmıştır.

5. Çöller: Yağış miktarının az, sıcaklığın yüksek olduğu bölgelerde kuraklık ortaya çıkar. Kurak alanlarda tatlı su kaynakları genellikle az olduğu için suya olan talep fazladır. Bu yüzden kurak iklim bölgelerinde yerleşme alanları sınırlıdır. Dönencelerde (Sahra, Kalahari vb.) ve Asya Kıtası'nın iç kesimlerinde yer alan çöllerde (Gobi, Taklamakan vb.) yerleşme alanları seyrek.

Taklamakan (Doğu Türkistan)

Amazon Nehri (Brezilya)

6. Bataklıklar ve Gür Ormanlar: Gür orman alanları ve bataklıklar, yerleşmeyi sınırlandıran doğal kökenli diğer faktörlerdendir. Bu alanlar tarım ve ulaşım koşullarını zorlaştırır. Bu alanların geniş yer kapladığı Ekvatorial iklim bölgesinde (Amazon ve Kongo havzaları) yerleşmeler azdır.

